

Vergaderjaar 2021–2022

29 924

Toezichtsverslagen AIVD en MIVD

Nr. 232

BRIEF VAN DE MINISTERS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES EN VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 juni 2022

Op 15 juni 2022 heeft de afdeling klachtbehandeling van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) geoordeeld over de klacht van Bits of Freedom inzake de omgang van de AIVD en de MIVD met bulkdatasets, meer concreet op de praktijk van de wijze van relevant verklaren van deze bulkdatasets.¹ Gezien de reikwijdte van de beslissing en de daaraan verbonden gevolgen voor de AIVD en MIVD vinden wij het passend uw Kamer te informeren over de beslissing.

De beslissing heeft als gevolg dat de vijf onderzochte bulkdatasets moeten worden verwijderd en vernietigd. Het oordeel van de afdeling klachtbehandeling is bindend, op grond van artikel 124 lid 5 Wiv 2017. Het kabinet zal deze beslissing dan ook per direct uitvoeren.

Vooropgesteld, het staat niet ter discussie, ook niet voor de CTIVD, dat het gebruik van bulkdatasets door de diensten noodzakelijk is. In rapport 70 benadrukt de afdeling toezicht van de CTIVD dat bulkdatasets grote waarde hebben voor de taakuitvoering van de diensten, waarbij, naast de waarde voor de verdere analyse van gekende dreigingen, vooral moet worden gedacht aan het onderkennen en identificeren van verborgen targets en dreigingen². Ook staat vast dat bulkdatasets langdurige waarde kunnen hebben. Tegelijkertijd moet het recht op privacy gedurende het verwerken van de sets geborgd blijven, aangezien deze datasets per definitie gegevens bevatten van personen die geen onderwerp van onderzoek zijn en dat ook niet zullen worden.

¹ Zowel CTIVD-rapport 70 (Bijlage bij Kamerstuk 29 924, nr. 203) als de klacht heeft betrekking op negen bulkdatasets. Inmiddels zijn vier van deze bulkdatasets reeds vernietigd door de diensten, omdat er geen reden meer was om deze te bewaren. Daarom wordt in deze brief gesproken over vijf sets.

² CTIVD-rapport 70, pagina 3.

Het kabinet wil benadrukken dat de te vernietigen bulkdatasets gegevens bevatten ten behoeve van onderzoeken gericht tegen dreigingen uit het buitenland. De afdeling klachtbehandeling stelt bovendien vast dat er geen sprake is geweest van verstrekking aan internationale partners, waarop twee van de vier punten uit de klacht betrekking hadden.

De klacht van Bits of Freedom heeft specifiek betrekking op de omgang van de AIVD en de MIVD met de bulkdatasets die in rapport 70 van de afdeling toezicht van de CTIVD onderwerp van onderzoek waren. De afdeling toezicht oordeelde destijds dat de wijze waarop de diensten deze bulkdatasets relevant hadden verklaard, onrechtmatig was. De afdeling toezicht verbond hieraan de aanbeveling de betreffende bulkdatasets terstond te vernietigen. Op 22 september 2020 heeft het kabinet uw Kamer in de beleidsreactie op rapport 70 geïnformeerd de bulkdatasets niet te zullen vernietigen en hiermee dus bij hoge uitzondering af te wijken van een aanbeveling van de CTIVD.³ Het kabinet gaf in zijn reactie aan dat de wijze waarop de diensten de bulkdatasets op relevantie hebben beoordeeld, strookt met de wettelijke kaders en rechtmatig is uitgevoerd en dat het vernietigen van de sets onverantwoord is gelet op het operationele belang van deze sets. Daarnaast is door het kabinet in zijn reactie aangekondigd met aanvullende regels en waarborgen te komen voor de verdere verwerking van alle bulkdatasets (met uitzondering van OOG-interceptie, waarvoor reeds een specifiek wettelijke regime bestaat⁴). Deze regels zijn op 3 november 2020 in werking getreden met de *Tijdelijke regeling verdere verwerking bulkdatasets*. (Kamerstuk 29 924, nr. 204).

De afdeling klachtbehandeling sluit zich met zijn beslissing op de klacht aan bij het oordeel van de afdeling toezicht in rapport 70 inzake de relevantiebeoordeling van de datasets. Daarnaast is de afdeling klachtbehandeling van oordeel dat de AIVD en de MIVD niet behoorlijk hebben gehandeld bij de uitvoering van de Tijdelijke regeling ten aanzien van de vijf bulkdatasets.

De afdeling klachtbehandeling heeft geconstateerd dat de diensten onvoldoende of niet tijdig gemotiveerd hebben waarom deze bulkdatasets langer dienden te worden bewaard. Omdat de Tijdelijke regeling van toepassing is op de verwerking van alle bulkdatasets zullen de diensten hierover in overleg treden met de afdeling toezicht. Daarbij zullen de diensten ervoor zorgen dat zij het belang van het bewaren van de bulkdatasets motiveren op een wijze die aansluit bij de zienswijze van de CTIVD.⁵

Met de beslissing van de afdeling klachtbehandeling is bevestigd dat het huidige wettelijke kader van de Wiv 2017 tekort schiet voor de omgang met bulkdatasets. De huidige wettelijke termijnen passen niet bij de uitvoering van de relevantiebeoordeling op een wijze die de CTIVD

³ AIVD/MIVD Brief Beleidsreactie CTIVD onderzoeken passagiersgegevens en verwerving bulkdata door bevoegdheid tot binnendringen, d.d. 22 september 2020, Kamerstuk 29 924, nr. 203.

⁴ Artikel 48–50 Wiv 2017.

⁵ Over de Tijdelijke regeling in zijn algemeenheid merkt de afdeling klachtbehandeling op dat de daarin genoemde termijnen niet kunnen dienen ter vervanging van de wettelijke termijnen voor relevantiebeoordeling (art. 27 Wiv 2017). Dit wordt door de Ministers onderschreven. Voor de goede orde wordt opgemerkt dat de termijnen in de Tijdelijke regeling niet als zodanig zijn bedoeld, maar een termijn geven waarbinnen de periodieke beoordeling moet plaatsvinden of bulkdatasets kunnen worden verwijderd (nadere invulling van art. 20 Wiv 2017).

rechtmatig acht. De afdeling toezicht van de CTIVD heeft dit signaal al meerdere malen afgegeven.⁶

Ook de Evaluatiecommissie Wiv 2017 (ECW) heeft in januari 2021 in haar eindrapport aanbevolen een nieuw regime voor bulkdata te introduceren.⁷ De ECW typeert dit zelf als haar belangrijkste aanbeveling. In de kabinetsreactie op het rapport van de ECW is aangegeven dat de aanbevelingen van de ECW omarmd worden en een start zal worden gemaakt met de wijziging van de Wiv 2017 waarbij de aanbevelingen van de ECW als uitgangspunt worden genomen. Deze wijziging van de Wiv 2017 moet een structurele oplossing gaan bieden die recht doet aan de operationele waarde van bulkdatasets voor de nationale veiligheid en de bescherming van fundamentele rechten van burgers.

Daarnaast ligt op dit moment de Tijdelijke Wet onderzoeken AIVD en MIVD naar landen met een offensief cyberprogramma ter advisering bij de Raad van State. Deze concept-wet bevat een regeling voor bulkdatasets binnen de strekking van onderzoek naar landen met een offensief cyberprogramma tegen Nederland of Nederlandse belangen.

Het kabinet zal een oplossing voor de geconstateerde problematiek formuleren in een wettelijke regeling.

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
H.G.J. Bruins Slot

De Minister van Defensie,
K.H. Ollongren

⁶ CTIVD rapport nr. 70, pagina 24: «De CTIVD merkte in haar derde voortgangsrapportage over de werking van de Wiv 2017 (dec. 2019) al op dat de bewaartermijn uit artikel 27 Wiv 2017 en het vereiste van een «zo spoedig mogelijke beoordeling op relevantie» bij bulkdatasets in de praktijk niet goed uitvoerbaar is. Dit omdat het om te veel gegevens gaat. Bovendien zijn de bulkdatasets vanwege hun specifieke karakter aanzienlijk langer van operationele waarde voor de onderzoeken van de diensten.»

⁷ Evaluatiecommissie Wiv 2017, Evaluatie 2020 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017, d.d. 20 januari 2021, pag. 39–67. Kamerstuk 34 588, nr. 88.